

Aika aikaa kutakin

Aika rientää, vuodet vaihtuu... Oululainen sanoo: "Aika kuluu ja varijo venny."

Jos todella pysähdymme uudenvaihteessa, koemme jotain, joka riipaisee tavallista syväliemmin, mutta en uskalla ruveta sitä selittelemään. Oma syyne, jos ette kuunnelleet joulupäivän iltana sen muutaman viisautieteen tohtorin esitelmää ajasta psykologisena käsitteenä tai jotain muuta älykästä.

Kun käännän katseeni taaksepäin, näen itseni milloin miniklaisissa tilanteissa, mikä kai viisautieteen ja psykologian mukaan merkitsisi jotain sellaista, kuin että tiedostan itseni ja tuon hetken samanaikaisesti. Vaikka kuinka yrittäisin vaihtaa aihetta, nousee sieltä pinnimmäiseksi kuva nuorukaisesta, joka istuu Maikkulan pikkupuolen portailla, istuu ja ihmetele, puhalttelee mietteisään savuja klubistaan ja havahtuu siihen, että kirkonkellot alkavat kumahdella, vieraat kellot kaiken lisäksi. Piti olla vielä aamu-yö, mutta aika oli karannut kynsistä, Oulujoen kellot soittivat jo uudenvuodenkirkkoon. Suuri talo ympärillä nukkui kuitenkin autuasta unta. Niin, muutaman miehen sydäntä oli taas haavoitettu, joku petollinen juliana oli lähtenyt tansseihin väärän miehen kanssa. Siitä yllättävä keskivon jälkeinen hiihtoretki vesikelillä... pois, "kauas"... Aikanaan siitä tietenkin tuli syvähenkinen novelli. Aihe ja toteutus osoittavat yhdessä, kuinka vakavasti aina olen ajan kulun ja sydänsurun tajunnut.

Niin kauas kuin muistan, liittyi uudenvaihteeseen ja siis ilmeisesti juuri aattoon ensin

räiskyvä valkea ja sitten hiipuva hiillos, samovaari, jossa valmistettiin tee vain uunnavuonna, sekä tinat ja ennustukset. Näistä vain kaksi viime mainittua ovat seuranneet nykyhetkeen, mutta joka uudenvuodenaatto yhtyessäni painamaan vanhaa tinakauhaa, perua tinasotilas-kaudelta, sähkölevyn tulipunaiseksi kuumennettuun pintaan, muistelen haikuedella "oikeaa" tinanvalua. Samalla kadun kerta kerran jälkeen hetkeä, jolloin olin myötä myymässä hyvästä kodistani pois viimeisen kauniin kaakeliuunin. Koulussa pitäisi opettaa ihmisille enemmän sivistystä, etteivät he hurjassa nuoruudessaan sitten tekisi tuollaisia pöljyyksiä. Kuulivatko opettajat? (Jotakutahan sentään täytyy saada syyttää.)

Uudenvuoden tinat lienevätkin eräs vanhimmista uuden vuodenperinteistä, niin, jos uudenvaihteeseen muita perinteitä sitten liittyykään, iäkkäitä ainakaan — jaa, onnen manteli nyt kuitenkin. Olen aina koettanut, turhaan tosin, taistella uuden vuodenmantelin puolesta, mutta siihen aikaan, kun minäkin vielä olin vietävissä ja kuvittelin pikkujoulujenkin kuuluvan kansalaisvelvollisuuksiin niinkuin vero-ilmoituksen, veropurnauksen, veronmaksun, sotaväen ja koulunkäynnin, sai maras-joulukuun vaihteesta lähtien pelätä mantelia. Kokonaisen kuukauden sai pelätä, että manteli ennustaa naimisiinmenoa tai kihlausta, mikä naineesta miehestä kyseen ollen olisi ollut aikalailla kiusallista, toteutettuna nimittäin, ja sitäpaitsi Suomen lakien vastaista. Tai sitten se ennusti lisää lapsia vastoin viisivuotissuunitelmaa tai pal-

kankorotusta, mikä minusta aina oli liian vakava aihe leikinlaskuun. Mutta kun manteli on puurossa vain yhtenä iltana vuodessa, on sentään olemassa melko pieni mahdollisuus joutua sen uhriksi. Ja perhepiirissä ennusteluissakin ollaan aina hilitympiä. Tinat ovat toinen juttu. Vaikka on ilmeistä, että pitäisi salassa harjoitella, jos mieli oppia räiskyttämään nimenomaan tuon tai tämän tyyppinen tina, voi tinasta useimmissa tapauksissa ennustaa melko lailla vapaamielisesti sellaista, jonka toteutumiseen toivoo voivansa kaikin mahdollisin keinoin vaikuttaa, tai voi tyytyä toteamisluonteisiin "ennustuksiin", kuten esim. nuori Topelius, joka uutta vuotta Helsingin horisontissa 1842 viettäessään sai tinan, josta kirjoitti "Pikku Millalleen" vai oliko siinä nyt "Omalle Emmalle" (sama tyttö joka tapauksessa, mikä väärinkäsitysten välttämiseksi mainittakoon): "Valoimme myös uudenvuodentinoja — varjo näytti minulle lappalaispulkan... kyllä, kyllä tulee lähtö Utsjoelle... mutta tarkemmin katsoessani siitä tulikin kuomireki ja kaksi henkeä reessä. Keitähän mahtoivat olla? Mitä luulet?"

Muistot on herätetty eloon. Elettyihin uudenvaihteisiin sisältyi ihmeellisiä elämyksiä. Erikoisesti on jäänyt mieleen eräs Haukiputaan Isoniemen kämpässä vietetty vuodenvaihe. Jo se, että sinne selvisimme, oli elämys, sillä niin oli totisesti käydä, että me parhaan ystäväni kanssa ylen liukkaalla jääkelillä lumituiskun yllättäessä potkimme potkurimme jonnekin Perämeren selille, ja mitenkään

sieltä olisi selvitty... Puoli tusinaa mainioita veikkoja, ja meillä oli niin hauskaa, ettei se oo totakaan, ratkiriemukasta kerrassaan, kunnes sitten Reskiyön hetkellä samainen Timoteus, josta tuonnoin pakisin, ponnahti pystyyn ja talkoi hiljaisuuden ja puhui meille, vaelusveljilleen.

Aika ikään kuin pysähtyi.

Aika...

Palaankin Topeliukseen. Hän kertoo kirjeessään Emmalleen, mitä sattui hienon kenraali Ramsayn kodissa kesken loisteliiden naamiaisten, kun vuosi 1842 kuoli ja vuosi 1843 syntyi:

"Kellon lyödessä kahtatoista... Ja nyt astui sisään Aika, pitkä valkoinen hahmo (muutamat väittävät hänellä olleen siivet hartioissa ja viikate kädessä), kasvoilla tiivis naamio, ja hankos piti kokoontuneille herroille ja naisille puheen, niin että kerrankin saivat kuulla kunniansa. Hän aloitti toivottamalla onnellista uutta vuotta, mutta otti siitä aiheen läksyttäkseen oikein kelpo lailla "ajan kevytmielisyyttä, ylellisyyttä, turhamaisuutta ja niin edelleen. En enää tunne entiseksi vanhaa yksinkertaista Suomeani", niin hän sanoi, — "ylenmät kansanluokat, joiden pitäisi olla alemmille esimerkkinä hyveissä ja avuissa ja arvokkaassa esiintymisessä, näytävät päinvastoin mitä moittittavinta ja rangaistavinta esimerkkiä turhamaisuudessa ja mielettömän ylellisessä elämässä. Ja te, hyvät naiset,

(Jatk siv 1)

joiden pitäisi etsiä kunniaan ja viihtymystä hiljaisesta kotoisesta elämästä, te lennätte huvituksesta toiseen, ja niitä hyveitä ja avuja, jotka ovat naisen kaunistus, niitä ette huo- maakaan, vaan unohtatte ne kokonaan", ja siihen tapaan. — "Se teki vaikutuksen, jatkaa Topelius, naisia pyörtyi, kenraaliruouva lähti virmoissaan ja itku kurkussa ulos...

Kiltti nuori Topelius kuitenkin vakuuttaa Millalleen, että läksytys oli aivan paikallaan tuossa ylimielisessä, keimailevassa seurapiirissä. Sanoo olleensa oikein hyvillään. — Arvaa sen, että asiasta puhuttiin. Topeliukseen olettea, että oli totta huhussa, että kenraali itse oli kaiken järjestänyt antaakseen muistutuksen siitä, mitä kenraalittaren rauhaan sopi...

Onneksi meistä ei kukaan ole naimisissa kenraalittaren kanssa, ei ainakaan yhdenkään turhamaisen sellaisen, joten meidän ei tarvitse ottaa tätä itteemme, vaan voimme järjestää kaikessa rauhassa omat sähkölevyjuhlamme, raapia kinkun luuta, juoda iloiset kotikaljamme ja lähteä sitten ties monenhenko kerran "sillat ympäri" ikioman joululimppumme kanssa. (Naisten ei pidä suuttua, tämä on kirjallisuutta. Näin Sakarikin kirjoitti Millalle: Sinä olet minun joululimppuni, sokeripullani, elämäni lyhty.)

Toivoo

(Jatk. siv. 3)

Panu